GAMTAMOKSLINIS UGDYMAS BENDROJO UGDYMO MOKYKLOJE – 2024 /
NATURAL SCIENCE EDUCATION IN A COMPREHENSIVE SCHOOL – 2024
ISSN 2335-8408

JUBILIEJINĖS SUKAKTYS: GEOLOGIJOS MOKSLO POPULIARINIMAS BEI NEFORMALAUS GAMTAMOKSLINIO UGDYMO VU GEOLOGIJOS MUZIEJUJE AKTYVINIMAS

Eugenija Rudnickaitė
Vilniaus universitetas, Lietuva
El. paštas: *eugenija.rudnickaite@gf.vu.lt*

Įvadas

2023 metais Vilniaus universiteto Geologijos ir mineralogijos katedra bei Vilniaus universiteto Geologijos muziejus šventė 220-ies metų sukaktį. Teisybės dėlei reikia priminti, kad Universitetas geologinių kolekcijų, kurios tarnavo jaunimo bei visuomenės gamtamoksliniam švietimui, turėjo dar anksčiau (Rudnickaitė, 2006a; 2006b; 2007; 2012; 2013; 2015; 2019; 2020; 2021a; 2021b; 2022 ir kt.). Mineralogijos kabineto kolekcijos atsiradimo priešistorė siekia XVI a., kai J. Sartoris pirmasis atskyrė chemiją nuo fizikos ir mineralogijos, o turėtą Akademijoje keliasdešimties mineralų kolekciją vadino muziejumi.

1781 metais įkurta Gamtos istorijos katedra, o 1803 metais oficialiai įsteigta Mineralogijos katedra ir muziejus. Nuo pastarosios datos ir skaičiuojame bei švenčiame jubiliejines sukaktis.

Tokią teisę turime, nes net uždarius Vilniaus universitetą, Vilniaus Senienų muziejuje iš Vilniaus universiteto gamtos muziejų ir kabinetų likučių įsteigtuose ornitologijos ir mineralogijos kabinetuose paprastomis savaitės dienomis vyko pamokos mokiniams: 1859 metais – 246, 1861 metais – 335 pamokos (Keršytė, 2003). Tai, kad Geologijos muziejus turi sukaupęs neįkainojamus, moksliniu požiūriu dažnai unikalius eksponatus, atspindinčius Žemės bei gyvybės raidą nuo primityviausių iki dabartinių formų – leidžia jam tarnauti specialistų ruošimo baze. Be užsiėmimų studentams, čia vedamos bendro pobūdžio arba teminės ekskursijos moksleiviams. Pastariesiems tai dar ir puiki proga susipažinti su gamtamokslinėmis specialybėmis, atskirų sričių specialistų darbu.

VU Geologijos muziejaus, kaip neformalaus gamtamokslinio ugdymo materialinės bazės, galimybės yra didžiulės. Turtingos paleontologinės (fosilijų), petrologinės (uolienų), mineraloginės (mineralų), meteoritų, regioninės geologijos kolekcijos padeda supažindinti lankytojus su šalies, Baltijos kraštų regiono, įvairių pasaulio kraštų geologija, geologiniais procesais, klimato kaita Žemės evoliucijos eigoje, per valandą „nukeliauti“ 4.56 milijardus metų.

Pagrindine neformalaus gamtamokslinio ugdymo priemone VU Geologijos muziejuje ir toliau lieka ekskursija. Užsisakydami ekskursijas lankytojai gali rinktis siūlomas temas arba pageidauti specialios, jiems įdomios temos. Pastaruoju atveju paruošiama teminė paskaita ir susiejama su ekskursija po muziejų.

ISSN 2335-8408

Galima užsisakyti ekskursiją su praktiniais (edukaciniais) užsiėmimais:

Registruotis ekskursijoms plius edukaciniams užsiėmimams įvairiose fakulteto laboratorijose reikėtų čia: https://www.chgf.vu.lt/apie-fakulteta/struktura/geomokslu-institutas/registracija-i-geomokslu-instituto-ekskursijas; ekskursijoms – RAŠYTI el. paštu, kurį rasite http://www.geol.gf.vu.lt/lt/muziejus:

Galima tartis dėl ekskursijų su praktikos darbais (gali tekti kiek palaukti). Galima tartis dėl ekskursijų norima tema (pagal jūsų poreikius).

Patirtis

Jubiliejiniais – 220-aisiais tiek Geologijos ir mineralogijos katedrai, tiek VU Geologijos muziejui – metais organizavome renginius, skirtus pažymėti mažesnėms mokslininkų, išskirtinių eksponatų ar kolekcijų arba įsimintinų reiškinių sukaktims. Renginys sekė renginį, paroda keitė parodą. Visų neišvardinsime – tik svarbiausius. To turėtų pakakti, kad įsivaizduotume, kiek teko įdėti triūso, sukuriant metus trunkančią šventę ir sau, ir visuomenei. Sukuriant papildomą traukos lauką ir suaktyvinant domėjimąsi geologijos mokslu (dalinai) bei įtraukiant į neformalų gamtamokslinį ugdymą (ir ugdymąsi) (bendrai) didesnę jaunimo ir visuomenės dalį.

Paminėsime pagrindinius jubiliejinių metų renginius:

● Katedrų darbuotojų susitikimas „Pasisakykim kuo gyvenam...“ ir Bernardo PAUKŠČIO foto parodos „Magiškoji Namibija“ atidarymas. – 2023.01.05 http://www.lgeos.lt/web/node/127 (*eksponuota in-to laiptinėje*)

● Apie renginį „Andriaus Sniadeckio skaitymai“ ChGF Geomokslų institute ir VU Geologijos muziejuje. *Mokslo Lietuva 2023 m. vasario 3 d. Nr. 3* (712), 10 psl. http://www.mab.lt/meteoru-pazadinti-andriaus-sniadeckio-skaitymai-2022-metais-2/- 2023-01-18

● VU Geologijos muziejaus meteoritų kolekcijos paroda „Atskraidinę informaciją iš kosmoso...“, skirta Žemaitkiemio meteorito kritimo 90-mečiui paminėti. Parodos atidaryme 2023 m. vasario 2 d. dalyvavo ir Žemaitkiemio seniūnijos delegacija. https://www.chgf.vu.lt/files/doc/kvietimas_meteoritu_parodos_atidaryma_2023_02_02.pdf; https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius/20230202#11725; https://www.ukmerge.lt/naujienos/paminetos-90-osios-zemaitkiemio-meteorito-nukritimo-metines/?lang=lt; https://etaplius.lt/naujiena/paminetos-90-osios-zemaitkiemio-meteorito-nukritimo-metines; http://www.lgeos.lt/web/node/186; http://www.lgeos.lt/web/node/185; http://www.lgeos.lt/web/node/181; etc.

● Kvalifikacijos kėlimo seminaras mokytojams „Geologija ir gamtamokslinis ugdymas“ 2023 m. vasario mėn. 14–15 d.; https://www.chgf.vu.lt/apie-fakulteta/naujienos/2844-vu-geologai-laukia-mokytoju-atvykstanciu-i-seminara-geologija-ir-gamtamokslinis-ugdymas

● Profesoriaus emerito Algirdo Juozapo Gaigalo 90-ųjų gimimo metinių paminėjimui skirta prisiminimų popietė bei jo veiklą ir gyvenimą atspindinti paroda (*in memoriam*); https://www.lgt.lt/images/Naujienos/Kvietimas_Gaigalo_90.pdf

● „Erdvėlaivis žemė“ (pas geologus 18 srautų ~320 lankytojų);

 https://doi.org/10.48127/gu/24.30.55

● Seminaras mokytojams „Geologija ir gamtamokslinis ugdymas“ 2023 m. vasario mėn. 14–15 d. https://www.chgf.vu.lt/apie-fakulteta/naujienos/2844-vu-geologai-laukia-mokytoju-atvykstanciu-i-seminara-geologija-ir-gamtamokslinis-ugdymas

● Geologijos ir mineralogijos katedros 220 metų jubiliejui paminėti, ciklo renginys, skirtas pagerbti profesorių habil. dr. Juozą PAŠKEVIČIŲ – ilgametį katedros vedėją, pasitinkantį 99-ąjį gimtadienį. Apdovanotas pirmuoju didžiojo mineralogo ir švietėjo Ignoto Domeikos atminimo medaliu. (Dalyvavo ir sveikino VU Rektorius profesorius Rimvydas Petrauskas). https://www.chgf.vu.lt/apie-fakulteta/naujienos; http://www.geol.gf.vu.lt/; http://www.lgeos.lt/web/node/189; https://www.chgf.vu.lt/files/doc/kvietimas_pagerbti_paskeviciu_99_programa.pdf; https://www.chgf.vu.lt/apie-fakulteta/naujienos/2935-kvietimas-pagerbti-prof-habil-dr-juoza-paskeviciu; http://lgeos.lt/ikelti_failai/Kvietimas_pagerbti_Paskeviciu_99_programa.pdf

● Paskaita mokytojams, atlydėjusiems mokinius į prof. Č. Kudabos vardo konkursą, „Atskraidinę informaciją iš kosmoso…“ ir eksk. muziejuje 2023-04-01. https://www.chgf.vu.lt/apie-fakulteta/naujienos/2948-geomokslu-institute-per-1000-mokiniu-ir-mokytoju-is-visos-lietuvos

● Parodos „Žalia“ atidarymas 2023-06-22 Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje Kaune· Eksponuojami žalios spalvos mineralai iš VU Geologijos muziejaus.

● E. Rudnickaitė LRT TV laidoje „Smalsumo genas“ https://www.mokslofestivalis.eu/kaip-mineralu-evoliucija-gali-padeti-atrasti-gyvybe-kitose-planetose-lrt-laida-smalsumo-genas

● E. Rudnickaitės pasakojimų įvairiomis temomis įrašai: https://www.facebook.com/watch/?v=349893990048387; https://www.youtube.com/watch?v=pstNVf7Gcy; https://www.delfi.lt/video/laidu-archyvas/grynas-tv/ieskote-meteoritu-vilniuje-yra-4-5-milijardu-metu-brangenybe-80155445

● E. Rudnickaitė LRT TV laidoje „TV laida „Istorijos detektyvai. Akmens amžiaus amatų paslaptys“ https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000198341/istorijos-detektyvai-akmens-amziaus-amatu-paslaptys

● E. Rudnickaitė. Paskaita apie meteoritus, akcentuojant Žemaitkiemio meteorito kritimo, tyrimo istoriją Žemaitkiemio seniūnijos šventėje. 2023-04-20.

● Eugenija Rudnickaitė. Kunigaikščio geologo Antano Karolio Giedraičio 175-mečiui skirto paminėjimo organizaciniame komitete.

● E. Rudnickaitė, S. Dagienė. Paroda, skirta geologo kunigaikščio Antano Karolio Giedraičio 175-mečiui.

● Antano Karolio Giedraičio 175-mečiui skirta mokslinė konferencija „Skelbti stebėjimus būsimų tyrėjų darbo palengvinimui“ 2023 m. gegužės mėn. 18–19 dienomis. Sesijai: A. K. GIEDRAIČIO laikmetis ir dabarties iššūkiai pirmininkavo E. Rudnickaitė. http://www.lgeos.lt/web/node/199

● Europos Muziejų Naktis: „Naktis tarp meteoritų“ [*„Night among Meteorites“*] 2023 m. gegužės mėn. 13–14 d. – 1200 lankytojų https://openagenda.com/

ndm/events/night-among-meteorites; http://www.geol.gf.vu.lt/wp/geologijos-muziejus/; https://www.chgf.vu.lt/paslaugos/ekskursijos#geologijos-muziejus; https://www.muziejunaktis.lt/renginiai/naktis-geologijos-muziejuje; http://www.lgeos.lt/web/node/202

● Aplankytas akad. prof. Juozo Dalinkevičiaus kapas Paąžuolių kapinėse paminint 130-as gimimo metines. 2023-06-13.

● E. Rudnickaitė. Prisimintas Mečislovas Martinaitis (125 nuo gimimo 1898-09-29) ir Marijonas Tomašauskas (155 nuo gimimo 1868-11-08) – Geologų klubo susirinkime – 2023-09-29. http://www.lgeos.lt/wp/kvietimas-i-xii-geologu-klubo-susitikima/

● Devintoji Lietuvos Geologijos krypties doktorantų konferencija – 2023-12-15. http://www.lgeos.lt/wp/devintoji-lietuvos-geologijos-krypties-doktorantu-konferencija/

● Paroda „Vilniaus universiteto Geologijos ir mineralogijos katedrai 220 metų“ VU bibliotekos Baltojoje salėje 2023-12-19 – 2024-01-20. Apie parodą: https://galerija.biblioteka.vu.lt/lt/galleries/paroda-vu-geologijos-ir-mineralogijos-katedrai-220-metu

Apibendrinimas

Šventiniais metais nesinori kalbėti apie problemas [*nors geologijos mokslo padėtis bendrojo lavinimo mokyklų programose nepagerėjo, naujai ruošiamuose vadovėliuose (jei tokie bus išleisti) toliau stumiamas į labiausiai skriaudžiamos podukros vietą*] todėl mes džiaugiamės sėkmingais praėjusiais jubiliejinių metų renginiais ir didėjančiu lankytojų srautu.

Neskaičiuojant anksčiau išvardintuose renginiuose dalyvavusių lankytojų, 2023 metais Geologijos muziejuje vyko 230 ekskursijos (apie 4500 lankytojų), 48 ekskursijos ~930 moksleivių su pratybomis (edukaciniai užsiėmimai); vyko teminiai vakarai visuomenei + ekskursija muziejuje savaitgaliais 4, ~80 lankytojų. Edukaciniai užsiėmimai + ekskursija muziejuje savaitgaliais – 10 (~190 lankytojų). Nuolat atnaujinamą parodėlę „Mūsų naujausi pasiekimai populiariai ir naujausi moksliniai pranešimai“ (aplankė ~4900). Konsultacijos – atneštų radinių atpažinimas: ~300 (radinių skaičius įvairus). Viso apie geologiją išgirdo ~5000 lankytojų (neskaičiuojant TV žiūrovų).

Literatūra

Rudnickaitė, E. (2022). Geologijos mokslo populiarinimas bei neformalus gamtamokslinis ugdymas VU geologijos muziejuje: galimybės, patirtis, iššūkiai, problemos [Promotion of geological science and informal science education in museum of geology of Vilnius university: Opportunities, experiences, challenges, problems]. *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje / Natural Science Education in a Comprehensive School*, *28*, 57–64. https://doi.org/10.48127/gu/22.28.57

Rudnickaitė, E. (2021). History of the meteorite collection at the Museum of Geology of the Vilnius University. In Wołkowicz S. (Ed.), *Abstract book. 46TH International Commission on the History of Geological Sciences (INHIGEO) Symposium Poland* (pp. 51). Polish Geological Institute National Research Institute. https://www.inhigeo.com/publications/book_of_abstracts_2021.pdf

Rudnickaitė, E. (2013). Vilniaus universiteto geologijos muziejaus meteoritų kolekcijos eksponatų „Jubiliejai": istorinio ir geologinio laiko sandūra [The „Anniversaries" of exibits from meteorites collection of geological museum of Vilnius university: Historic and geologic time juncture]. *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje / Natural Science Education in a Comprehensive School*, *19*, 83–91. http://gu.puslapiai.lt/gubum/papers/volume-19/issue-1/the-anniversaries-of-exibits-from-meteorites-collection-of-geological-museum-of-vilnius-university-historic-and-geologic-time-juncture

Rudnickaitė, E. (2012). Vilniaus universiteto Geologijos ir mineralogijos muziejaus meteoritų kolekcija. Kn.: Grigelis A., Gaigalas, A. (Sud.), *Profesorius Mykolas Kaveckis – inžinierius, mineralogas, geochemikas* (pp. 294–310). Vilniaus universitetas.

Rudnickaitė, E. (2007). Vilniaus universiteto Geologijos muziejus – neformalaus gamtamokslinio ugdymo materialinė bazė (galimybės, patirtis, problemos). Kn.: *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje – 2007. (XIII nacionalinės mokslinės-praktinės konf. straipsnių rinkinys)* (pp. 109–111). Lucilijus.

Rudnickaitė, E. (2006b). Vilniaus universiteto Geologijos muziejaus prie Geologijos ir mineralogijos katedros meteoritų kolekcija (iš dangaus nukritęs paveldas) [Meteorite collection of the Geological Museum of Vilnius University, Department of Geology and Mineralogy (fallen from the sky heritage)]. Kn. *Lietuvos muziejų rinkiniai* Nr. 5. *Konferencijos ,,Etninis paveldas muziejuose" medžiaga* (pp. 70–75). Lietuvos liaudies buities muziejus. https://www.lituanistika.lt/content/37402

Rudnickaitė, E. (2006a). Vilniaus universiteto Geologijos ir mineralogijos muziejaus meteoritų kolekcija [Meteorite collection of Vilnius University Museum of Geology and Mineralogy]. *Geologijos akiračiai, 3*, 51–60.

Summary

ANNIVERSARIES: PROMOTING GEOLOGICAL SCIENCE AND ACTIVATING NON-FORMAL SCIENCE EDUCATION AT THE VU GEOLOGICAL MUSEUM

Eugenija Rudnickaitė
Vilnius University, Lithuania

During the festive year, one does not want to talk about problems [*although the situation of geological science in general education school programs has not improved, in the newly prepared textbooks (if they will be published) it continues to be pushed to the place of the most abused stepdaughter*], so we are happy with the successful events of the last anniversary year. We are happy with the increasing traffic.

Not counting the visitors who participated in the previously listed events, in 2023, 230 excursions (about 4,500 visitors) came to the Museum of Geology, 48 excursions for ~930 schoolchildren with exercises (educational activities); there were themed evenings for the public + museum excursion on weekends 4, ~80 visitors. Educational classes + excursion in

the museum on weekends - 10 (~190 visitors). The constantly updated display "Our latest popular achievements and latest scientific reports" (visited by ~4900). Consultations - identification of brought finds: ~300 (the number of finds varies). A total of ~5,000 visitors heard about geology (not counting TV viewers).
Keywords: anniversary, meteorite, geology museum, informal science education, Vilnius University

Cite as: Rudnickaitė, E. (2023). Jubiliejinės sukaktys: geologijos mokslo populiarinimas bei neformalaus gamtamokslinio ugdymo VU geologijos muziejuje aktyvinimas [Anniversaries: Promoting geological science and activating non-formal science education at the VU geological museum]. *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje / Natural Science Education in a Comprehensive School, 30*, 55–60. https://doi.org/10.48127/gu/24.30.55